

Några gamla hus vid Stortorget.

(Efterföljande lilla uppsats sattes för tidskriften Holmia år 1918, ett 1:a korrektur rättades av mig s.å., men sedan har intet nytt avhörts.)

Bland de hus, som finnas kvar från gamla tiders Stockholm, torde de på västra sidan av Stortorget vara de mest bekanta. Det kunde kanske därför vara av litet intresse att söka utforska deras ägarelängder och öden, åtminstone under 15- och 16-hundratalet. Om vi börja söderifrån, torde det södra hörnhuset till Kåkbrinken vara det, som först förtjänar uppmärksammas.

Egendomen n:r 22 Stortorget.

Tomten till denna var i äldre tider delad i flera, liggande på Kåkbrinkens södra sida. Vill då först något behandla hörnegendomen. Möjligen var det Jöran guldsmeds hus 1537. En Matts skomakare, som tycks ha bott där i mitten av 1500-talet, var säkert död 1558 24/11, vilken dag Gustav Vasa upplät stenhuset i hörnet till mästern Johannes Herbovillanus, varvid längd och bredd uppgavos till 13 alnar vardera. Denna Herbovillanus (Herboville), som var svenskt sändebud i Frankrike och hovmästare hos hertig Karl, hade med sin hustru, Jehanne de Beaudrengien, en dotter Katarina herbouville till Konungsberg, vilken före 1584 blev gift med konung Sigismunds sekreterare Olof Hansson Gammal, son till borgmästaren Hans Gammal. Efter borgmästare Hans Gammals död ingick dennes änka, h. Margareta Haraldsdotter, äktenskap med en annan borgmästare, nämligen Nils Hansson Brask. I tänkeboken omtalas 1594 25/9, huru Per Brask, broder till Nils Hansson Brask, (enl. uppgift av 1595 24/3 på h. Margaretas vägnar) bespråkade huset vid Kåkbrinken, vilket fru Karin till Konungsberg låtit uppbjuda, och den 24 mars 1595 är antecknat, huru Lukas Qvickelberg (enl. R. Josephson, som åberopar Westinska samlingen i Uppsala biblioteket, broder till fru Johanne de Beaudrengien) på fru Karins vägnar till konungens kamrer Joen Joensson upplät detta stenhus och grund för 700 riksdaler. Lukas Qvickelberg bodde i huset åtminstone år 1582, ty han upptages då här i mantalslängden. Den 24 sept. 1610 uppbjöds Joen Joenssons hus vid Stortorget i hörnet av Kåkbrinken för 2:a gången. Det omtalas 1632 17/3 som sal.

Jochum Berntz hus samt 1635 13/4 och 1638 12/11 såsom tillhörande Johan Berndes till Strömsborg och Spjutsund, den föregåendes son.

(En av mig i Det Medeltida Stockholm 1911, framkastad hypotes, att detta hus under medeltiden tillhört S:t Kristoffers präbende i Storkyrkan, har jag vid närmare granskning funnit felaktig; däremot tycks huset en tid ha hört till Helga Lekamens gille i Stockholm.)

Närmast nedanför detta hörnhus och ovanför det åt Prästgatan låg ett stennus, som i början av den nya tiden tycks ha tillhört myntmästaren Anders Hansson och förbrutits samt av konung Gösta 1537 2/1 ha givits till Severin Jute. Donationsbrevet omtalas i tänkeboken 1546 8/1 och 1545 1/12. Severin Jutes hustru dog före 1545 23/3, varefter han gifte om sig med Lasse skrivares änka, h. Ingeborg. En dotter till Severin Jute var hustru till borgmästaren Peder Andersson, hon dog före 1552 14/11. Denne var möjligen identisk med den Per Andersson, som 1563 21/4 fick av staden till sig upplåtet ett litet stennus hus vid södra sidan av Kåkbrinken näst nedanför det hus, där Matts skomakare fordom bodde; han hade köpt det för 390 mark; han kallades då kungens skeppare. Omkring 1620 ägdes huset av Daniel Sleman (han finns här i skotteboken 1594-623), som pantsatt det till Petter von Beningen, vilken i sin ordning sålde det 1621 till Petter Kruuse. Emellertid gjordes mellanvarandet upp 1626 9/12, varvid dömdes, att Daniel Sleman skulle betala Peter von Beningen sin skuld jämte ränta intill 1620 men Petter von Beningen i stället betala till Daniel Sleman vad huset kunde vara värt.

Den 15 dec. 1628 uppbjöds 1:a gången Daniel Siemans hus i Kåkbrinken, och den 18 juli 1629 klandrade Anders Eriksson därpå; 1631 22/8 uppbjöds det för 2:a gången, och den 17 mars 1632 upplät Daniel Sleman till hovrättsassessorn Karl Olofsson detta stennus och grund i Kåkbrinken nedanför sal. Jochum Berntz hus; priset var 396 rdr in specie, 300 dlr knt. Två första uppbud gjordes 1632 9/4 och 1633 7/1. På obekant sätt kom egendomen sedan i händerna på Melam Petri, som 1635 13/4 upplät den till sin granne närmast ovanför vid torget, drottningens troman välbördig Johan Berndes till Strömsborg och Spjutsund, för 600 rdr in specie. Den 12 nov. 1638 omtalas i tänkeboken, huru sal.

Karl Jönssons arvingar för 400 rdr in specie uppläto till nyssnämnda Johan Berndes, h. k. m:ts troman och kammarråd, ett stenhuss med grund inom Kåkbrinken mellan köparens och sal. Sylvester Sylvesterssons hus. Längst ned vid Prästgatan på den västligaste delen av nuv. n:r 1 Kåkbrinken, lag således ett hus, som 1638 12/11 kallades sal. Sylvester Sylvesterssons; på samma sätt betecknades det 1644 19/6, då grannhuset i söder försålades av fru Gunilla Bielke till n:r David Rinther pärlstickare. Angående fastighetens tidigare öden har jag antecknat, att Peder Andersson 1564 25/9 för 1200 mark till Anders grytgjutare upplät ett stenhuss nederst i Kåkbrinken på södra sidan, uppsides vid herr Nils Krummes hus. Vidare upplät staden 1564 4/12 för 400 mark till kungens brogipare Lasse Bauualsson ett litet stenhuss näst nedanför Peder Anderssons hus, beläget på Kåkbrinkens södra sida. Då Peder Andersson hade hus på annat ställe vid Kåkbrinken - han köpte t.ex. ett 1571 30/4 av kort skomakare för 1400 mark - är nog ej alldeles säkert, att det hus, som Peder Andersson 1564 sålde till Anders grytgjutare, just var detta, för vilket dock talar, att det låg nederst i Kåkbrinken.

Egendomen n:r 20 Stortorget.

Under äldre tider var denna delad i två: en östlig vid torget och en väster därom, vid brinken belägen. Jag börjar med den förra.

I jordeboken omtalas, huru Paul Laurensen 1454 19/6 upplät åt Joan kannagjutare sitt stenhuss vid Stortorget i vattuporten nordan gatan med 2 källare under samma hus för ett pris av 240 mark stockh. penningar. Joan, som är upptagen i 1468-års skottelängd och således då ännu var i livet, dog vid något tillfälle före 1479 8/11, då hans änka, h. Anna, med samtycke av sin son, som var munk i gräbrödraklostret i Stockholm, upplät åt Peder kannagjutare sitt hus och liggande grund vid Stora torget och brinken för 306 mark. I huset, som beskrives innehålla "bodem källaren", undantogs "the öfre stuffwna", som av h. Anna skulle behållas under hennes livstid men sedan överlätas på Peder kannagjutare. Emellertid avyttrade h. Anna redan 1485 16/3 för 20 mark till Peder kannagjutare den stuga och våning med tillbehör, som hon ägde i Peders hus. Även omtalas för 1487 6/8 i jordeboken,

huru Anna Ketken, förmodligen samma h. Anna, Joen kanngjutares änka, upplät till Peder kanngjutare ett "huss stomen" näst västan hans eget hus vid Kåkbrinken och näst ovanför hans Stubs gård; längden vid gatan av tomten var 7 alnar, likaså baktill, längden tvärs över i norr-söder 15 3/4 aln. Som vittne förekommer Per Olsson kanngjutare vid torget inför rätta 1493 20/2, antagligen samme man. År 1516 kallas fastigheten för hustru Kristinas, borgmästare Anders Svenssons änkas, hus.

Under åren 1545-64 betecknas huset som Matts Halstes, vilkens änka, h. Marrit, 1567 18/8 för 2080 mark upplät till Lasse Törkilssons änka, n. Brita, detta stenus vid Stortorget i norra hörnet av Kåkbrinken in till gamle Peder Månssons hus. Så särdeles länge kan ej h. Brita ha stått kvar som ägarinna, eftersom huset 1578 innehades av sekreteraren Henrik Mattsson. Ännu 1595 3/3, då norra grannhuset uppläts, som då var sammanslaget med det väster därom belägna, kallades n:r 20 för Henrik Mattssons hus.

I mantalsförteckningen för 1620 står Boo Ribbing som ägare, och i tänkeboken för 1629 14/3 är antecknat, huru Boo Ribbing till Säby då presenterade ett donationsbrev på sitt hus vid Stortorget och Kåkbrinken till systersonen, välb. Bengt Kafle till Ledingenäs; brevet var daterat 1627 23/12.

Den västra delen av n:r 20 Stortorget - n:r 2 Kåkbrinken skulle man kunna kalla den - tillhörde på 1460-talet Anders Stub och gick efter hans död till sonen, svartbrodern Peder Andree, som 1477 10/12 upplät sin ärvda gård till Hans Stub, varvid tomtens längd och bredd, resp. 15 och 16 alnar uppgavs. Läget var ovanför Klaus kanngjutares hus och nedanför Kåkbrinken. Det förefaller litet underligt, att här brukas uttrycket nedanför Kåkbrinken, men då man både vet, att Hans Stub var ägare av fastigheten närmast nedanför den i hörnet av Stortorget, och att Klaus kanngjutare ägde hörnet till Prästgatan, är möjligheten av annan tolkning utesluten. Efter hans Stubs död ärvde änkan, h. Marina, och hennes dotter fastigheten. H. Marina, som litet emellan uppträder i skotteboken 1501-09, hade egendomen kvar till 1516 19/7, då hon och dottern uppläto den till Jon kanngjutare för 102 gyllen, bestyrkt s.å. 3/8. Huset benämnes då Alla goda kristna sjäalars och Niklas

Grytgjutares hus på norra sidan av Kåkbrinken mellan h. Kristinas herr Anders Svensson borgmästares hus ovanför och Niklas grytgjutares hus nedanför, vilket hus h. Marina själv behöll. Man skulle kunna tänka sig, att h. Marina efter Hans stubs död gift sig med sin granne Niklas grytgjutare ^{†)}. Jon kannegjutare, som återfinnes i skotteboken ännu 1522, undgick således lyckligen blodbadet. Man får väl antaga, att Jon dött omkring år 1523, efterlämnade änka, ustru Anna, ty 1545 26/6 och 1546 19/4 omtalas h. Anna kannegjutares som ägarinna till tomt och grund på Kåkbrinkens norra sida mellan Matts Halstes och Matts Olssons hus. Även uppgives hennes sons namn: Hans Johansson. Vid det första tillfället uppbjöds tomten 1:a gången, och vid det andra uppläts egendomen, som sålts för 209 mark, till Olof Hansson grytgjutare. Längden vid allmänna gatan var $14 \frac{3}{4}$ aln mellan båda stenhusen därnäst. Olof Hansson dog antagligen under år 1552, varefter änkan ärvde egendomen; åtminstone upptages i skotteboken 1552 Olof Hanssons hustru. I andra sidan upplät h. Malin Jönsdotter 1552 27/2 denna tomt till sin son, Jakob Hansson, som hon hade med sin förre man, Hans kannegjutare. Att säkert angiva släktskapen är ogörligt, men troligtvis blev ovannämnda h. Anna omgift med en Hans kannegjutare, vilken hade sonen Olof Hansson. Efter h. Annas död kunde Hans kannegjutare ha gift sig med h. Malin Jönsdotter, med vilken han hade sonen Jakob Hansson. Efter Hans kannegjutares död trädde så h. Malin i nytt äktenskap. - Nästa gång, jag funnit tomtens omtalau, är 1564 17/7, då Jöns Mickelsson och hans medarvingar till Jakob Olsson grytgjutare uppläto en bar tomt i Kåkbrinken på norra sidan mellan Matts Halstes hus och Matts Olssons stenhus. Priset var 200 mark, längden av tomten åt gatan utgjorde $14 \frac{3}{4}$ aln, bredden mellan båda stenhusen ovan och nedan. Jakob grytgjutare började bebygga tomten, och efter hans död uppläto sönerna Johan Jakobsson och Henrik Jakobsson 1578 17/11 till konungens troman och sekreterare Henrik Mattsson (Matthei), som förut ägde grannhuset i öster ett halvbyggt stenhus i Kåkbrinken på norra sidan. Längden utmed gatan utgjorde $14 \frac{3}{4}$ aln, bredden (förut ej uppgiven) $16 \frac{3}{4}$ aln och priset var 7000 m., därvid 26 m. räknades som en daler. Eftersom huset år 1578 var halvbyggt, får man väl antaga, att den hys ägaren, som sammanslog denna

^{†)} Se ovan uppsatsen om Köpmanbrinkarne.

fastighet med den at Stortorget, fortsatte byggandet och gjorde huset färdigt. Henrik Mattsson upptages såsom boende i eget hus här i 1582-års mantalslängd. Wrangel, som kallar n:r 20 Stortorget för Ribbingska huset, anför i själva verket ingenting avgörande för det berättigade i denna benämning. Rörande egendomens vidare öden hänvisas till vad ovan anförts rörande den östra delen av n:r 20 Stortorget.

Egendomen n:r 4 Kåkbrinken.

torde förtjäna ett omnämmande i samband med de föregående.

Den 10 dec. 1477 står Klaus kanngjutare som ägare, och förmodligen var han det redan 1460, eftersom hans namn då återfinnes här i skotteboken. Den 16 okt. 1486 uppläto han och hans hustru för 230 mark (varav Klaus kanngjutares son skulle ha 4 mark för sitt moderne) denna egendom, bestående av stenhus och trädgård till Peder Jensson skomakare. Härvid uppgävos längd och bredd till resp. 16 och 18 alnar.

Gården, stenhuset och trädgården strax norr därom såldes 1511 11/8 av subpriorn för Svartbrödraklostret i Stockholm, Henrik Daegner, för 200 mark till Niklas grytgjutare och dennes hustru. Egendomen, som förut tycks genom arv ha kommit till konventsbrodern Klemet, som till Matts grytgjutare och h. Anna, bestod av stenhuset med 4 fria murar, en välvd källare och var i bredd utmed Kåkbrinken 16 1/4 aln, samt i längd utmed Prästgatan (mur och träbyggnad inräknade) 19 alnar in till Per Månssons byggnad.

Först omkring 1533 sålde den nya ägaren detta stenhus med träbyggnaden, nämligen till Olof pärlstickare. Den 26 oktober 1545 nämnes Matts Olsson, kanske en son till den sistnämnde, som ägare och likaså 1546 19/4 och 1552 27/2. Ännu 1564 17/7 kallas huset för Matts Olssons stenhus. Han var död 1567 10/11, efterlämnande änkan h. Valborg samt en dotter i ett tidigare äktenskap. Dottern blev gift med Nils skräddeare, som 1567 10/11 upplät hela fastigheten till hustruns styvmöder h. Valborg; priset var 700 mark. Hon står endast en helt kort tid som ägarinna till fastigheten, ty 1570 12/8 omtalas hennes arvinge, som då sålde den till h. Anna Lasse Münz (?) på hennes sons, Augustus Eskilssons, vägnar. Egendomen bestod fortfarande av stenhus och trähus på norra sidan därom vid Prästgatan. - Därefter har jag ej vidare kommit att

anteckna uppgifter om huset.

Egendomen n:r 18 Stortorget.

Av det föregående ha vi sett, att detta hus 1567 18/8 kallades för gamle Per Månssons. Huruvida egendomen omfattade hela området ned till Prästgatan och samme Per Månsson varit ägare redan 1511 11/8 (se ovan under n:r 4 Kåkbrinken), är svårt att avgöra. Alldeles orimligt är det ej, då dels Per Månsson mycket väl har kunnat vara död i många år 1567, ehuru huset var namnet efter honom, dels den först nämnde mannen hade kunnat vara mycket ung 1511.

På östra delen av tomten befann sig 1595 3/3 ett stenhus, om vilket Hans Rode inför rätten då bekände, att han sålt detsamma till Matts Eriksson guldsmed till ett pris av 175 skeppund stångjärn och en silverskål om två lödiga mark. Några månader därefter, 1595 9/8, ejorde kyrkoherden i Gåsinge, herr Per Wathei, anspråk på huset såsom sitt moderne och hänvisades på grund härav till rikets råd. Om han avstatt från sina anspråk eller fått den avvisade, kan vara tämligen likgiltigt, säkert är, att egendomen stannade hos Matts Eriksson guldsmed, från vilken den genom arv gick till sonen Johan Mattsson Aurelius (tillnamnet bildat av aurum, guld; faderavår ju guldsmed), vilken 1624 9/10 anhöll att få antecknat i tänkeboken, att han pantsatt det för 150 daler till värbördige Jörgen Classon Uglå. I skotteboken upptages Hans Rode åren 1584-92 och Matts Eriksson guldsmed från och med 1594 (skotteboken för 1593 saknas) till och med 1623. Den 7 november 1625 erkände Johan Mattsson, att han av sin frände Knut Eriksson slottsskrivare på Stockholm mottagit 600 daler till sina föräldrars och bröders begravning, och därför som pant lämnat sitt hus och grund vid Stortorget mellan Boo Ribbings och Tomas Jakobssons hus; brevet är daterat 1625 2/1. Sedan den 18 sept. 1626 köpte Knut Eriksson, ståt-hållare på Stockholm, för 900 daler hela egendomen av Aurelius; i köpet ingingo ett valv över gränden och därpå två kammare. Emellertid omtalas 1629 8/6, huru Hans Jönsson skräddare för 2:a gången uppbjöd ett stenhus i en gränd vid Stortorget, vilket han hade fått i pant av kansliförvanten Johan Mattsson, och den 10 aug. s.å. omtalas ett 2:a uppbud av Hans skräddare på Matts guldsmeds hus vid Stortorget, som Johan Mattsson pantsatt åt honom. Den 13 aug. 1632 meddelade Knut

Eriksson slottsskrivare inför rätten, att han några år tidigare hade köpt ett hus vid Stortorget av Johan Mattsson, som denne ärvt efter sin sal. fader Matts guldsmed. Emedan hans granne, Tomas Jakobsson, utan skäl och bevis ville tillägna sig valvet över gränden mellan bägges deras hus, vilket valv legat till Matts guldsmed över 77 år (det skulle alltså vara från år 1555), begärde han att få njuta och bruka samma valv som sin egendom, vilket rätten till. Den 13 januari 1636 omtalades ännan, h. Beata Månsdotter, som ägarinna. Hon hade pantsatt huset, och påföljande 13 juni uppbjöd h. Elin Torkel Björns- sons för första gången sin pant i huset. Det första uppbudet är även antecknat i tänkeboken den 19 sept. 1636. Den 25 okt. 1637 upplät hon till konstrik mästare Hans Befredh skinnare detta stenhus mellan valvb. Bengt Rafles hus söderut och sal. Tomas Jakobssons hus norrut. Längden från torget nedåt gränden angavs till 20 $\frac{3}{4}$ aln, bredden vid torget till 12 $\frac{1}{8}$ aln, varvid valvet inräknades. Priset 1800 rdr in specie.

Egendomen nr 16 Stortorget.

Förmodligen var det detta hus, som skeppare Olof och hans måg Erik Jakobsson 1550 28/4 uppläto till den förres andre måg, Hans Olsson guldsmed, såsom arv efter dennes hustru Katarina, och varav skeppar Olof förut givit en del som hemgift. Vid avvittningen 1543 12/10 av skeppar Olofs barns moderne hade mågen, Erik Jakobsson, fått hälften i det stora huset samt 50 mark. Nyssnämnda Karin fick en fjärdedel jämte 250 mark, en krans, ett balte, o.s.v. likaså "litzla Brita". Hans Olsson guldsmed står som boende och ägare i 1582-års mantalsförteckning, och i 1583-års skottebok är han upptagen som här boende, men 1584 20/6 ärvde äkan, h. Margareta, de tre husen här. Sätehuset vid Stortorget uppskattades till 700 mark, ett litet stenhus därnest (hennes morgongåva) värderades till 150 daler samt hörnhuset till Prästgatan näst nedanför till 250 daler. Den 18 maj 1588 tillkännagav h. Margareta, Anders guldsmeds^{†)} hustru - hon hade således då hunnit träde i nytt äk-

†) En Anders Düsterbach, broder till Didrik bökman och förmodligen son till bokbindaren Hans Düsterbach, även kallad Hans von Wittenberg, uppgives av Hedberg (Pro novitate II, sid. 172 & 173) ha varit guldsmed. Han finnes i skotteboken för 1587 där han står sist i inre kvarteret. Emellertid upptages även Anders guldsmed såsom samtidigt boende i huset vid Stortorget, vilket knappast tyder på identitet, såvida icke han särskilt var skriven för en bod

tenskap - rörande hörnhuset väster om torget, på norra sidan nederst i Matts myntskrivares gränd (följaktligen nuv. Solgränden), vilket tillfallit henne efter hennes salige man Hans Olsson guldsmed 1584 och avvittrats, att hon nu levererade det till Hans Olssons närmaste frände, som var bysseskytter Tönies Persson, hans part i hörnhuset.

I skotteboken för 1584-86 upptages Hans Olssons hustru och åren 1587 och 1588 Anders guldsmed. Året därpå uppträder Henrik Simonsson och finnes kvar år 1604, varefter han försvinner. De två sista åren, 1603 och 1604 är Tomas Jakobsson boende hos honom men står därefter ensam; den sistnämnde finns ännu i mantalslängden för 1628.

Som vi se, tillhörde huset på 1600-talet Tomas Jakobsson. Den östra delen kallades 1607 7/10, då han (pris: 110 daler) hade köpt den, ett litet, gammalt stenhus vid Stortorget vid Tomas Jakobssons örtagård. Säljare var Mickel Hansson, borgare i Uppsala, på domkyrkans, hospitalets, skolstugans och Mäns Olofssons vägnar; egendomen hade förut tillhört borgmästaren i Stockholm Henrik Simonsson, som givit den till sin hustrus syster, h. Elisabeth, Bastian kanngjutares i Uppsala hustru.

Wrangel omtalar i sina Stockholmiana I-IV, sid. 393, att tolken Bengt Mattsson, vilken enl. S:t Nikolai församlings vigselbok 1616 7/7 gift sig med Hans Kellarhals dotter Margareta och 1626 26/11 med h. Elisabeth Tomas-dotter, ägt ett hus vid Prästgatan i närheten av apotekare Schmidts hus. Han dog 1653, men arvskiftet gjordes först 1679 12/9, då ovannämnda h. Elisabeth dött. Bland tillgångarna upptogs "ett gammalt stenhus i staden vid Stortorget jämte ett bakhus, som vetter uti gränden, värt 10000 d:lr kmt". Troligen avses här just n:r 16 och sannolikt var h. Elisabeth dotter till Tomas Jakobsson. - Enl. G. Elgenstierna /Personhistorisk Tidskrift 1915 (XVII), sid. 187 ff./ gick hörnhuset via Stortorget sedan till sonen i 2:a giftet, rådmannen Hans Roslin, som enl. samma källa vid sin död även var ägare av två mindre stenhus bredvid i Solgränd, det ena i hörnet av Brästgatan.

Egendomen n:r 14 Stortorget.

Denna innehades 1554 möjligen av Jöns Jute; 1567 26/6 omtalas

här h. Anna, Jöns Jutes änka, stenhus. Det kom sedan till borgaren
 i Nyköping Staffan Sönneborn och hans hustru Anna Eriksdotter, vilken
 enl. anteckning i tänkeboken för 1579 23/3 då upplåto detta stenhus
 och grund med ett litet gårdsrum innanför för 350 daler till kammar-
 skrivaren Peder Andersson, vilken finnes upptagen i skotteboken åren
 1583-1596, stundom kallad unge Per Andersson. I mantalslängden för
 1582 står Eskil kalkrörare såsom boende här i Per Anderssons hus.
 Säkert var det detta hus, som avsågs 1603 3/12, då Jöns Jakobsson
 å egna och sin frände sekreteraren Mickel Olssons vägnar påstod, att
 det hus, vari sal. Per Anderssons hustru bodde vid Stortorget, var
 olagligen kommet ur deras släkt och börd, och nu bespråkade huset. Den
 14 nov. 1608 uppbjöds stathållaren Mickel Olofssons hus vid Stortorget
 1:a gången, och likaså är ett första uppbud antecknat såväl 1638 19/9
 som 1637 25/9. Sistnämnda är den 21 januari gav Lars Bubbes fullmäk-
 tiga, Witzelius, tillkälla, huru sal. Mickel Olofsson på sitt yttersta
 gjort testamente mellan sina barn och därvid bl.a. värderat sitt trä-
 hus vid Stortorget till 900 daler samt förpliktat sina båda döttrar
 (den ena då Lars Bubbes hustru) att upplåta huset till deras styvmoder
 och hennes dotter, välborne Krister Siöblads husfru, med förmänsrätt
 för hennes styvdöttrar att framdeles få köpa det. Nu, då Krister Siö-
 blad ville avhända sig huset, fordrade Lars Bubbe att få köpa det. I
 själva verket sålde Kristoffer Siöblad till Bershamra 1638 4/6 för
 3000 rdr in specie och en skänk av 521 rdrs värde till konstrik mästern
Filip Magnus Schmidt, kungl. hovapotekare, två stenhus med grund. Det
 ena låg vid Stortorget och det andra vid Prästgatan mellan herr Åke
 Oxenstiernas hus på norra sidan och sal. Tomas Jakobssons hus på södra
 sidan med ett litet gårdsrum mittuti. Huset, incl. gårdsrummet, höll
 i längd vid Stortorget till Prästgatan på vardera sidan $51 \frac{1}{2}$ aln, i
 bredd vid Stortorget $12 \frac{3}{4}$ aln och i bredd vid Prästgatan $17 \frac{1}{8}$ aln.
 Filip apotekare hade 1636 17/8 fatt inteckning på 860 rdr in specie
 och 2891 dal. 24 knt mot 10 % i ränta i dessa båda hus, 1644 22/6 hade
 han själv som ägare nödgats förpanta samma hus till välb. Staffan Ring-
 sporre för 180 rdr in specie mot 10 % (urspr. datum 1640 4/4). Filip
 apotekare upptages här i 1652-års mantalsförteckning. Apoteket
 har således förut legat i nuv. n:r 14 Stortorget och icke i n:r 16, så-

som Wrangel och hans eftersägare påstå.

Egendomen nr 12 Stortorget.

Denna innehades på 1560-talet av mästare Jören bysseagjutare, som 1567 26/6 bytt bort den till välb. herr Åke Bengtsson till Bergshammar och Eka; 1579 23/3 kallas huset för sal. herr Åke Bengtssons. Förmodligen avses Åke Bengtsson (Ferla).

På 1600-talet ägdes huset också av en välboren man med förnamnet Åke. Det kallades 1620 (i mantalsförteckningen), 1638 4/6 (i tänkeboken) samt 1652 (i mantalsförteckningen) för Åke Oxenstiernas hus. Förmodligen avses Åke Eriksson Oxenstierna, friherre till Årstad och Eka, född 1583 16/5, + ogift 1653 2/1. Hans moder var dotter till Kerstin Bengtsdotter (Ferla) till Benhammar; se Anreps Svenska Adels Ättartavlor III, sid. 116.

Jag övergår nu till husen vid torgets södra sida.

Egendomen nr 9 Stortorget.

Ehuru jag ej ämnar något vidare uppehålla mig vid de medeltida förhållandena, vill jag dock erinra om försäljningen 1489 12/10. Denna dag upplät herr Peder Olavi, kyrkoherde i Skå på Feringö, åt Laurens Olsson skräddare en trögård med tre välvda källare och en källarehals med två träbodar under samma trögård. Läget anges vara vid torget sunnan kåken, västan S:t Kristoffers prebendehus och på östra hörnet, då man från torget går in på Skomakaregatan, samt näst västan Sven bältares hus och gård. Priset var 200 mark stockh. Samma dag medgävo Sven bältare och hans hustru, som var herr Peder Olavis systerdotter, att ovannämnda Laurens Olsson skulle behålla samma gård oklandrad av dem med undantag ifråga om en hörnbod därunder, som Sven själv då besatt och som tillfallit hans hustru i arv eller medgift. Bodens längd innan knuten var i norr-söder $6\frac{1}{2}$ aln, i bredd på norra sidan vid torget $4\frac{1}{2}$ aln. H. Birgitta Laurens sartoris (skräddares) upptages här i skotteboken år 1501.

Den 19 febr. 1531 tycks huset ha tillhört Hans skinnare, och 1549 4/11 kallas det för Markus Bengtssons. I själva verket anges han här i skotteboken 1545-60 och ägde huset nog ändå längre, eftersom det 1576 20/8 betecknas som Markus Bengtssons hus och likaså i 1582-års

mantalslängd som Markus Bengtssons stenhushus.

I tänkeboken omtalas, huru välbördig Mauritz Jörensson till Diula 1590 till Henrik Hansson vägare upplät ett stenhushus med grund vid Stortorget i hörnet på vänstra handen, då man går inåt Skomakaregatan; priset var 500 dal., varvid varje daler räknades som 4 mark. Ännu 1597 14/11 kallas egendomen för Henrik Hanssons sätehus men 1615 15/11 salige Henrik vägares hus. Henrik Hansson upptages här i skotteboken för åren 1590-1601.

Sedan har jag åter en lucka i ägarelängden. Den 1 juli 1626 betecknas huset som sal. Jöns Erikssons fordom skepparekaptens. Den 12 okt. 1631 upplåta konungens troman och major Lars Bubbe samt hans hustru Barbro Mickelsdotter till Mårten Jakobsson, Stockholms slotts sekreterare, för 2000 daler (varje daler värd 32 öre) ett stenhushus med grund på Stortorget mellan Abraham Cabelious hus och Petter skomakares i hörnet, vilket hus h. Barbro Mickelsdotter sasom änka efter salig Lars Eskilsson hade måst sälja för gälds skull efter mannen. (Det omtalade Petter skomakares hus i hörnet var väl endast en hörnbod, jfr ovan Sven bältares bod). Den 16 sept. 1633 stadsfästes ett byte, som sköts mellan konungens trotjänare och slottssekreterare Mårten samt förmyndare för sal. Olof Hanssons barn å de sistnämndas vägnar, att de skulle få hörnhuset väster om Abraham Cabelious hus mot det att Mårten Jakobsson i stället fick fastighet på annat håll.

Egendomen n:r 7 Stortorget.

På västra delen av denna tomt befann sig förmodligen det stenhushus, som konung Gustav Vasa 1531 19/2 skänkte till fateburspigan Magdalena Olofsdotter, dotter av sal. Kirstin och Olof pärlstickare. Läget var vid Stortorget mellan Peder Hårds hus och Hans skinnares hus. Det skulle då ha varit det hus, som 1729 fick nummer 71.

Den 20 augusti 1576 sålde kapten Lorens Cagniol till mästare Philpus Kärn ett stenhushus med en liten träbyggning innanför, vilket stenhushus Lorens fått som betalning av konungen. Längden av stenhuset utmed torget var 24 alnar, bredden av sten- och trähusen tillsammans 23 alnar, priset 600 daler. Redan den 4 jan. 1578 sålde konungens trotjänare Philpus Kärn till konungens trotjänare, apotekare Anton Busen-

us detta stenhus med den lilla träbyggnaden innanför för 650 dlr, varvid längd och bredd angavs lika med vid föregående försäljning. Här torde Busenius ha haft sitt apotek. Den 1 juli 1626 upplät en annan apotekare, nämligen välb. Stefan Lemnius till Borg, till konungens kamrerare Abraham Cabeliau detta hus med gårdsrummet innanför för 2400 daler; huset benämndes Abraham Cabeliaus såväl 1631 12/10 som 1633 16/9. Det var denne Cabeliau, som länge gällde för att hava varit morfader till greve Gustav Gustavsson till Vasaborg. Han hade en son, doktor Johannes Cabeliau. I tänkeboken för den 22 febr. 1626 är infört, huru Abraham Cabeliaus båda söner, Johannes C. och Abraham C. beklagade sig över ett överfall av vakten, varpå "vaktmestaren" svarade, att de hade varit druckna, och att, när de mött honom, de slagit sönder hans lykta, som flickan bar, och stött flickan mot väggen. Då hade vakten givit doktorn några slängar och hans broder ledde de på torget o.s.v. I Anreps Svenska Adels Ättartavlor saknas Abraham C. den yngre.

Huset söder om föregående hus omtalas 1533 17/12. Då upplåter Gustav Vasa mot annan fastighet och kontant belopp till Ulf taskemakare ett trähus bakom herr Peder Hårds hus på Stortorget, vilket försträcker sig innanför samme herr Peder Hårds hus och in till bältaregången. Samma trädgård hade förut legat under S:t Cristoffers präbende i Stockholm (se ovan under nr 9 Stortorget 1489 12/10). Fastebrev härå av borgmästare och råd av 1534 6/7 finns ännu i behåll. I sin oråning upplät Ulf taskemakare 1549 4/11 till klemet Hansson, som var konungens sekreterare, ett trähus med grund vid Stortorget sunnan före Markus Bergtssons hus, försträckande sig in till bältaregången, där han hade sin fria ingång; priset 280 mark.

Philpus Kärn hade 1578 4/1 sålt till Anton Busenius ett tomtstykke, som tillkom sal. Klemet Hanssons änka h. Karin och hennes söner Ivar och Måns Klemetsson. Denna tomt låg bakom deras hus på Svartman-gatan, sköt delvis in till Antonii hus och låg på den norra sidan framom hans källaredörr och boddörren strax intill, som där fordom varit och sedan blivit igenmurad på hans husvägg. Längden från halva ingången till samma rum, förut kallad bältaregången, har varit $9\frac{1}{2}$ aln, därifrån och tvärs över den östra sidan är det i bredd mellan båda

murarne 12 alnar, sedan ifrån det hörn och mur på södra sidan $9\frac{1}{2}$ aln. Priset för tomtstycket, som h. Karin och hennes söner uppläto, var 750 dlr utom en silversked, två små guldringar m.m.

Vi övergå nu till den östra delen av tomten, hörnet till Svartmangatan alltså. Här fanns 1457 7/11 en tomt, som Truls Hakes barn då uppläto för 100 m. till Heyne Frome och Hans Helmholt, vilka voro arvingar efter h. Bela, Claus Lörensbergs änka. Längden utmed torget uppgavs till 23 gamla alnar från h. Belas stenhús till hörnet av Svartmangatan, bredden var $8\frac{1}{4}$ gammal aln. Köparne började att uppföra ett stenhús här, ty då kersten skrädare 1460 26/5 köpte det södra granhuset av Ladewich kock, talades om det stenhús, som Hans Helmholt höll på att bygga härstädes.

I ett gammalt brev fr. 1503 13/11 omtalas sal. Knut Frises hus på västernorra hörnet vid Stortorget, ur vilket Helgeandshuset skulle få en årlig ränta av 5 mark såsom ingift för Märten skrivares änka h. Birgitta. Mähända avses här det västra hörnhuset av Svartmangatan och Stortorget. Knut Frisse förekommer även 1495 8/8, då han gjorde testamente med sin hustru Anna.

Tänkeboken för 1505 24/11 innehåller en upplåtelse, som Mattes Ryaner då erkände till Martin Ulfsson av sitt uppbyggda stenhús vid Stortorget på södra sidan i hörnet på vänstra handen då man går från torget till Svartbrödraklostret. Eftersom man vet, att Martin Ulfsson ungefär vid denna tid ägde det västra hörnet, är all anledning misstänka, att en falskrivning föreligger, och att just detta hörnhus avses. I tänkeboken för 1505 (uppsl. 151) omtalas, att Peder Martinsson, som till rådmannen Martin Ulfsson tillbyttes huset på Stora torget, och att av samma hus Peder Martinsson eller hans förmyndare skulle ge 5 mark till en årlig mäsas. Per Mårtensson pantsatte huset 1515 eller 1516 till rådmannen Olof Hansson, som 1516 27/2 fick tillåtelse att förhyra det. Den 7 april s.å. fick Olof Hansson också rättens medgivande att insätta i sitt ställe var han ville. Den 18 mars 1517 upplät Per Mårtensson sitt stenhús till Paul skinnare. Betecknas då som beläget i hörnet och innehållande två källare, tre bodar, stuga, vind och våningar m.m. jämte alla fyra väggar fria. Priset var 530 mark.

Av okänd anledning lade Gustav Vasa beslag på fastigheten och skänkte den åt riddaren Peder Hård vid något tillfälle före 1525 30/11.

Som Peder Hårds hus betecknas egendomen t.ex. 1531 19/2, 1533 17/12.

Sedan har jag inga uppgifter förrän från 1576 20/8, då den uppträder som Jakob Euressons hus.

Den 5 mars 1599 omtalas Måns Clementssons hus här, i själva verket ägde han och brodern, Ivar Clementsson, detsamma redan 1590 1/6, sannolikt långt tidigare.

Under namn av Joan Tomassons hus uppbjöds detta 1:a gången 1625 7/11, och när välb. Måns Clementsson på Vårby 1625 10/9 upplät till kamreraren Abraham Cabeliau ett litet stenhus på Svartmangatan, sådes detta ligga näst Joan Tomassons hus vid Stortorget. Emellertid måtte Joan Tomasson hava dött strax efteråt, ty 1626 1/7 är namnet Joan Tomassons arvingars hus. Joan Thomasson förekommer här i skotteboken åren 1604-1617.